

UOT:811.

**İNGİLİS MƏNŞƏLİ REALİLƏRİN AZƏRBAYCAN DİLİ
LÜĞƏTLƏRİNDƏ İŞLƏNMƏSİ***Hacıhəsənova Ləman Şamil qızı**Gəncə Dövlət Universiteti*lemanhacihasanova@gmail.com

Xülasə: *İngilis dilinə məxsus olan realilər daha çox tərcümə ədəbiyyatında işlənir. Eyni zamanda ingilis dilinə məxsus realilərin əksər qismi Azərbaycan dilinin reklamlarında əks olunur. Ona görə də reklam yolu ilə Azərbaycan dilinə daxil olan realilərin müəyyən qismi lüğətlərdə də qeydə alınır. Bunların əksər hissəsi elmi-texniki, informativ, həmçinin, məişət həyatına və bəzi fəaliyyət sahələrinə aiddir. Bununla yanaşı, yeni lüğətlərə daxil edilən reali tipli sözlərin hamısı vahid bir sistem təşkil etmir. Onların lüğətlərdə əks olunması daha çox informativliklə bağlıdır. Lüğətlərə daxili olan realilərin bir qismi müəyyən dərəcədə terminoloji səciyyə daşıyır. Bəziləri isə ictimai-məişət anlayışları bildirir. Bunlar birbaşa Azərbaycan xalqının ictimai və mədəni-məişət həyatı üçün səciyyəvi olmadığı üçün bütün məqamlarda reali səviyyəsindən kənara çıxmır. Azərbaycan dilinin lüğətlərində əks olunan terminoloji səciyyəli realilər avtokar, bayt, banknot, bankomat, brifinq, çarter, demereç, demning və s. sözlərdir ki, onlar ingilis dili üçün yad elementlər deyildir. Azərbaycan dilində isə ancaq müəyyən məqamlarda işləmə bilirlər. Bəzi reali sözləri də vardır ki, onlar ictimai, məişət və mədəni həyatla bağlıdır. Məsələn, centlmen, cazmen, taymer, ofis kimi sözlər bilavasitə reali səviyyəsində işlənir. Bununla yanaşı sırf reali kimi işləmə sözlərin özlərinin də informasiya intensivliyi baxımından terminləşmə imkanları istisna təşkil etmir.*

Açar sözlər: lüğət, informasiya, termin, reali, ictimai

Ключевые слова: словарь, информация, термин, реалья, общественный

Key words: dictionary, information, term, reality, public

İngilis mənşəli realilərin müəyyən bir qismi Azərbaycan dilinin son dövrlərə məxsus olan lüğətlərinə də daxil edilmişdir. Bunlar daha çox elmi, texniki, informativ, həmçinin, məişət və digər fəaliyyət sahələri ilə bağlı olan sözlərdən ibarətdir. Son zamanlar nəşr olunan lüğətlərdə əlbəttə ki, bütün sözlər arasında eyniyyət müşahidə edilmir. Yəni lüğətlərə daxil edilən sözlərin hamısı vahid sistem çərçivəsində deyildir. Bir lüğətdə işlənməsi reali təbiətli sözlər başqa lüğətdə bütövlükdə təkrar olunmur. Bu da həmin sözlərin istifadəsində qeyri-bərabərliyin mövcudluğundan irəli gəlir. Məsələn, Qulu Məhərrəmli və Rafiq İsmayilovun hazırladığı “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti”nə (Bakı, Altun kitab, 2014, 240 s.) son zamanlar xüsusilə yeni informasiyalarla bağlı mətbuatda işlədilən sözlər daxil edilir. Bununla birlikdə həmin kitabda məktəblilərin bilməsi vacib olan bir çox terminoloji səciyyəli sözlərə də rast gəlmək olur. Həmçinin, Qulu Məhərrəmli və Elçin Şıxlının tərtib etdiyi “Jurnalistika terminləri lüğəti” (Bakı, Altun kitab, 2016, 272 s.) adlı kitaba da mətbuat və digər informasiya vasitələri üçün səciyyəvi olan yeni sözlər daxil edilmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, ingilis mənşəli bir çox reali səciyyəli sözlərə həm “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə, həm İsmayıl Məmmədli və başqa müəlliflərin hazırladıqları “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”ndə (Bakı, Elm və təhsil, 2016, 269 s.) və həm də 2021-ci ildə nəşr olunmuş “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə rast gəlmək olur. Həmin tipli sözlərin müəyyən qismi tamamilə yeni olduğu üçün demək olarki, onlar ancaq reali kimi nəzərə alına bilər. Bəziləri isə ictimai, mədəni-məişət anlayışlarına görə işlək mühit kəsb etmişdir. Lakin həmin tipli sözlər birbaşa Azərbaycan ictimai və mədəni məişət həyatı üçün səciyyəvi olmadığından reali səviyyəsindən kənara

çıxmır. Həmin tipli sözləri özlərinin məna xüsusiyyətlərinə görə aşağıdakı kimi cəmləşdirmək mümkündür.

Terminləşə bilən realilər daha çox ictimai-siyasi arenada işlənən, həmçinin informativ xarakter daşıyan dil vahidlərindən ibarətdir. Bunlardan “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”nə daxil edilən aşağıdakıları nümunə göstərmək olar:

Avtokar. *Avtokar* sözü əslində iki tərkib hissədən ibarətdir. Sözü *avto*-tərkibi yunan mənşəlidir və mənaca *özü, öz, özünəməxsus olan*, özü öz daxilindən canlanan anlayışına uyğun gəlir. *Avtokar* sözü Azərbaycan dilində demək olar ki, tamamilə ümumişlək səviyyəsi qazanmamışdır. Bu söz “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti”ndə qeydə alınmışdır. Sözü mənəsi aşağıdakı kimi izah edilir: “(*avto+ing. car-araba*)- *yaxın məsafələrə yük daşımaq üçün daxiliyənma mühərriki ilə işləyən özügedən kiçik araba-maşın*” [6, s.36]. *Avtokar* sözü yeni olduğundan “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”nə və hətta “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”nə də düşməmişdir.

Bayt. *Bayt* sözü Azərbaycan dilində müasir informasiya prosesi ilə əlaqədar işlənir. Bu söz ümumişlək səviyyədə işləmə bilmədiyi üçün dildə reali kimi səciyyələndirilə bilər. *Bayt* sözü “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə qeydə alınmamışdır. *Ancaq* terminoloji xarakterinə görə bu söz digər son lüğətlərdə qeydə alınmışdır. Bu sözə “Jurnalistika terminləri lüğəti”nin 24-cü, “Alınma sözlər lüğəti”nin 40-cı səhifəsində təsadüf olunur. *Bayt* sözü həmçinin informasiya prosesində işlənən terminoloji səciyyəli bir vahid kimi “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”nə də daxil edilmişdir. *Bayt* sözünün texniki-informasiya anlayışına aşağıdakı kimi izah verilir: “*Bayt. [ing.byte (B) infor. Əsas informasiya vahidi olub 8 bitə bərabərdir. Rəqəm, informasiyanın saxlanması və emal olunması vahididir. Klaviaturdan daxil edilən hər hansı bir simvol kompüterin yaddaşında 1 bayt yer tutur*” [5, s.45]. *Bayt* sözünün əhatə etdiyi anlayışlar “Jurnalistika terminləri lüğəti”ndə bir qədər də geniş izah edilir, onun ilk dəfə amerikalı alim Verner Buxhols tərəfindən 1956-cı ildə işlədildiyi göstərilir [7, s.24].

Banknot. *Banknot* sözü Azərbaycan dilində yeni işlədilən və demək olar ki, ancaq maliyyəçilərin leksikonu üçün səciyyəvi olan reali tipli dil vahididir. *Banknot* sözü “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”nə maliyyə termini kimi daxil edilmiş və ona aşağıdakı kimi şərh verilmişdir: “*Banknot [ing.] dövlət bankı tərəfindən buraxılan və tədaviyə pul kimi işlədilən biletlər.// Emissiya bankları tərəfindən buraxılan kredit pulları*” [1, s.219]. *Banknot* sözü “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”nə daxil edilməmişdir. *Banknot* sözü “Jurnalistika terminləri lüğəti”nə də daxil edilməmişdir. Ancaq “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti”ndə həmin söz qeydə alınmış və ona aşağıdakı izah verilmişdir: “*Banknot (ing. bank-note-bank kağızları, biletlər) – kağız pullar, faizsiz bank biletləri*” [6, s.39].

Banknot sözü “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”nə (I c., s.219) və “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”nə (s.74) də daxil edilmişdir.

Bankomat. *Bankomat* sözü də müasir informasiya texnologiyaları fonunda yaranmış maliyyə ilə bağlı terminoloji səciyyəli dil vahididir. *Bankomat* sözü dildə yeni olduğu üçün reali xarakterlidir. Bu söz “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”nə düşməmişdir. *Bankomat* sözü həmçinin, “Jurnalistika terminləri lüğəti”nə və “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti”nə də düşməmişdir. *Bankomat* sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s.74) qeydə alınmışdır. Bu söz həmçinin, “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”ndə də qeydə alınaraq ona aşağıdakı izahat verilmişdir: “*Limit çərçivəsində kredit kart sahibinə nağd pullar verən avtomat aparat*” [5, s.44].

Brifinq. *Brifinq* sözü Azərbaycan dilində ictimai-siyasi anlayış bildirən bir terminoloji səciyyəli vahid kimi son zamanlar işlədilməyə başlamışdır. Bu söz ictimai-siyasi arenada işlədildiyindən dilin işlək leksikası tərkibinə daxil ola bilməmişdir. Odur ki, ümumişlək

xarakterli alınmalarla müqayisədə *brifinq* sözü dildə hələlik reali səciyyəsi daşıyır. *Brifinq* sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”nin 102-ci səhifəsində qeydə alınmışdır. Bu söz eyni zamanda, “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti”ndə (səh.44) və “Jurnalistika terminləri lüğəti”ndə də (səh.29) qeydə alınmışdır. *Brifinq* sözü “Yeni sözlər və yeni mənalar” lüğətinə düşməmişdir. Ancaq *brifinq* sözünə “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə (I c., s.351) rast gəlmək olur. *Brifinq* sözü həmin lüğətdə aşağıdakı kimi mənalandırılır: “*Brifinq* [ing.]. *Bir mövzuda nəticə olaraq verilən məlumat və ya bəyanat; açıqlama*” [1, s.351]. *Brifinq* sözü “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti” və “Jurnalistika terminləri lüğəti”ndə də daha geniş mənalandırılır: “*Brifinq* ing. *briefing* < *brief*- qısa, azmüddətli) – *jurnalistləri hər hansı hadisə, məsələ ilə əlaqədar məlumatlandırmaq üçün təşkil edilən qısamüddətli tədbir, görüş. Brifinq zamanı hökumətin və ya müvafiq təşkilatın hansısa aktual və konkret məsələ ilə bağlı mövqeyi şərh edilir, yaxud beynəlxalq danışıqların gedişi, tərəflərin baxışları və s. barədə məlumat verilir*” [6, s.44; 7, s.29].

Çarter. *Çarter* sözü, bir qayda olaraq aviasiya sahəsində son vaxtlar işlədilməyə başlamışdır. Beynəlxalq əlaqələr və kommunikasiyalar, o cümlədən də inteqrasiya münasibətləri genişləndikcə başqa-başqa fəaliyyət sahələrində olduğu kimi aviauçuş sahələrində də yeni anlayışlar ortaya çıxır və onlar təkcə aid olduğu dilin mühitində məhdudlaşmayaraq tezliklə yayılır. Sözü yayılma əhatəsi nə qədər geniş ölçülü olursa onun mənimsənilmə ehtimalı da o qədər artıq intensivləşə bilər. İngilis dilinə məxsus olan *çarter* sözü də bunun kimidir. Lakin demək olmaz ki, *çarter* sözü birbaşa aviauçuş prosesləri ilə bağlı olduğu halda hamı tərəfindən mənimsənilir. Çünki *çarter qaydasının* özü də müəyyən zərurətlər əsasında müəyyən məhdud çərçivəyə uyğun qaydada baş verir. Odur ki, *çarter* sözü tam mənimsənilmədiyindən Azərbaycan dilində onu alınmadan daha çox reali səviyyəsində işlənən söz kimi nəzərə almaq mümkündür. *Çarter* sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s.123) qeydə alınmışdır. *Çarter* sözü Azərbaycan dili leksikonu üçün yeni olduğundan bəzi lüğətlərə düşməmişdir. “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə *çarter* sözü “*kirayəyə götürülmüş nəqliyyat vasitəsi*” kimi qeydə alınmışdır [1, s.449].

Demerec. Bu söz “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s.151) qeydə alınmışdır. İngilis dilinə məxsus olan *demerec* sözü haqqında bəhs olunan son lüğətlərdə qeydə alınmamışdır. İngilis dilində *demerec* sözü *demurrage* kimi ifadə olunur. *Demerec* sözü ingilis dilində gəmiçilik termini kimi işlədilir. Mənası müqavilə müddəti bitməsinə baxmayaraq yük sahibinin kirayə gəmi üçün nəzərdə tutulan vəsaitin ödənilməməsinə görə cərimə olunması kimi başa düşülür. *Demerec* sözü əlbəttə ki, Azərbaycan dilində işlək deyildir, ingilis gəmiçiliyi işlərində baş verən münasibətlərə aiddir. Ona görə də həmin söz Orfoqrafiya lüğətində qeyd olunmasına baxmayaraq Azərbaycan dilində reali səciyyəsi daşıyan sözlərlə bərabər sayıla bilər.

Demerec sözü Orfoqrafiya lüğətinə Azərbaycan və ingilis dilləri arasındakı inteqrasiya mühitində son vaxtlar daxil edildiyindən hətta “İngiliscə-Azərbaycanca-Azərbaycanca-ingiliscə müasir lüğətə də daxil edilməmişdir [4,s.130].

Dempinq. İngilis dilinə məxsus olan *dempinq* sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s.152) qeydə alınmışdır. *Dempinq* sözü “Jurnalistika terminləri lüğəti”ndə və “Məktəblinin alınma sözlər lüğəti”ndə qeyd olunmamışdır. Lakin bu söz “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə qeyd olunur. Lüğətdə həmin söz aşağıdakı kimi mənalandırılır: “*Dempinq* [ing.] *xarici bazarlarda rəqibləri aradan çıxarmaq məqsədi ilə malların maya qiymətindən və daxili bazardakından daha ucuz satılması*” [1, s.561]. Lakin *dempinq* sözü “Yeni sözlər və yeni mənalar” lüğətində qeyd olunmamışdır [5, s.62].

Buradan göründüyü kimi *dempinq* sözü də digər yeni sözlər kimi Azərbaycan dilində işlək səviyyədə olmayıb yalnız hər hansı fəaliyyət sahəsi ilə əlaqədar məhdud şəkildə işlənir. Odur ki, bu söz də özünün məna və anlayış xüsusiyyətlərinə görə reali kimi səciyyələndirilə bilər.

Diskont. [ing. discount]. *Diskont* sözü mənasına görə iqtisadiyyat sahəsində işlədilir. İngilis dilindəki *diskont* sözü də Azərbaycan dilində son zamanlarda baş vermiş inteqrasiya mühiti ilə əlaqədar bəzi lüğətlərə düşmüşdür. *Diskont* sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s. 169) qeydə alınmışdır. *Diskont* sözü Azərbaycan dilində iqtisadiyyatla bağlı olan anlayış üzrə işlədildiyindən “Jurnalistika terminləri lüğəti”nə daxil edilməmişdir. *Diskont* sözü məhdud işlənmə dairəsinə malik olduğu üçün “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”nə daxil edilməmişdir. Həmçinin, bu söz “Jurnalistika terminləri lüğəti”nə və eləcə də “Məktəblinin yeni sözlər lüğəti”nə düşməmişdir. Ancaq həmin söz “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”nə daxil edilmişdir. *Diskont* sözü həmin lüğətdə aşağıdakı kimi mənalandırılır: “*Diskont* [ing. *discont* “Güzaştçı”. *Qiymətli kağızın cari qiyməti ilə nominal qiyməti (üzərində qeyd olunan) arasındakı qiymət fərqi*” [5, s.66].

Derbi (ing. derby) sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s. 152) qeydə alınmışdır. “Jurnalistika terminləri lüğəti”ndə və “Məktəblinin yeni sözlər lüğəti”ndə *derbi* sözü qeyd edilməmişdir. *Derbi* sözü “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə daxil edilməmişdir. *Derbi* sözü həmçinin, “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”ndə də qeyd olunmamışdır. İdman yarışlarına aid olan bu söz, görünür hansı məqamlardasa ara-sıra işlənir. Ona görə də Orfoqrafiya lüğətinə də bəlkə alınma söz kimi yox, məhz reali kimi daxil edilmişdir. *Derbi* sözü ingilis dilində *yorğa yerişli dördyaşar atların 1600 metr məsafəyə qaçışı üzrə kimi mükafatını qazanmaq üçün keçirilən yarış mənasında işlənir. İngiltərədə bu yarış 1778-ci il Rusiyada 1886-cı illərdən keçirilir* [8, s.159]. Görünür, *derbi* sözü atçılıq idman ənənəsinə dair anlayışın Azərbaycan dilində canlandırılması baxımından Orfoqrafiya lüğətinə daxil edilmişdir.

Donqa [ing. donkey] sözü “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə (s. 175) qeydə alınmışdır. “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə *donqa* sözü qeyd alınmamışdır. *Donqa* sözünə “Jurnalistika terminləri lüğəti”ndə və eləcə də “Məktəblinin xarici sözlər lüğəti”ndə də təsadüf olunmur. *Donqa* sözü ingilis dilində gəmiçilik sahəsinə aid olan termin kimi işlədilir.

Donqa sözü eyni zamanda “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”ndə də daxil edilməmişdir. Bu o deməkdir ki, *donqa* sözü Azərbaycan dilində hələlik terminoloji səciyyə daşıyan sözlər tərkibinə də daxil olmamış və məhdud çərçivədə gəmiçilik sahəsində işlədilməyə başlamışdır. Bunu nəzərə alaraq *donqa* sözünü də Azərbaycan dili üçün reali səviyyəsində olan bir dil vahidi kimi qəbul etmək mümkündür. *Donqa* sözü ingilis dilində *donkey engine* kimi köməkçi maşın mənasını bildirir. Gəmiçilik termini *kimi donqa sözü gəmi porşenlərini işlədən buxar nasosu mənasını bildirir* [3; 9]. Azərbaycan dilinə son zamanların inteqrasiya mühitində bir çox bu tipli sözlər daxil olaraq müəyyən fəaliyyət sahələrinə dair termin kimi işlədilir. Bunların işlədilmə dairəsi məhdud olduğu üçün son zamanların lüğətinə də bütövlükdə daxil edilməmişdir. Güman ki, inteqrasiya mühiti genişləndikcə, informasiyalar intensivləşdikcə Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğətinə daha yeni-yeni sözlər daxil ediləcəkdir. Onların Azərbaycan dilindəki istifadə əhatəsi genişləndikcə həmin tipli sözlər terminoloji bazanın zənginləşməsində mühüm rol oynaya biləcəkdir. Əks halda həmin tipli və onlara bərabər olan digər əcnəbi sözlərin, o cümlədən ingilis dili sözlərinin reali səviyyəsini keçmək imkanına malik olacağı barədə konkret fikir söyləmək mümkün deyildir. Hələlik isə “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə reali tipli bir sıra sözlər təmsil olunur ki, onlara dair aşağıdakıları nümunə göstərmək olar: *doping* [ing. *doping*] (*narkotik*) (s.176), *centlmen* [ing. *gentleman*] (*abırlı, mədəni səviyyəli şəxs*, 112), *cazmen* [ing. *jazzman*] (*caz musiqisi peşəkarı*, s.112); *displey* [ing. *display*] (*kineskoplu qurğu*,

s. 170); *ofis* [ing. *office*] (*müəssisənin, firma məmurlarının və inzibati işçilərin iş otağı, binası həmçinin, binalar kompleksi*, s.479); *prayeriz* [ing. *primaries*] (*başlangıç, ilk, birinci; Amerikada seçicilərin ilk yığınağı, partiya qurultayına nümayəndələrin seçkisi*, -s.517); *prodüser* [ing. *producer*] (*Amerika və başqa ölkələrdə kino-firmanın sahibi, quraşdırıcı rejissor*, s.518); *pejder* [ing. *raider*] (*cummaq, şığımaq, atılmaq, üstünə atılmaq; müstəqil olaraq dəniz və okeanlarda hərbi nəqliyyatları və ticarət gəmilərini məhv etmək vəzifəsini yerinə yetirən döyüş gəmisi*- s.533); *taymer* [ing. *timer*]. (*Zamanı, vaxtı qeyd etmək, tənzimləyici-nəzarət cihazı; hər hansı texnoloji prosesin başlangıç və son vaxtını avtomatik ölçən cihaz*- s. 616).

Haqqında bəhs edilən bütün bu tipli sözlər Azərbaycan dili üçün yenidir, onların mənaları ümumişlək səviyyəsində mənimsənilməmişdir. Yalnız məhdud çərçivədə bu və ya digər fəaliyyət sahələri üçün səciyyəvi sayıla bilər. Həmin sözlərin ana dilində konkret qarşılığı yoxdur. Ona görə də ayrı-ayrı fəaliyyət sahələrində demək olar ki, icbari qaydada, yeni informasiyaları müəyyən dərəcədə canlandırmaq xatirinə işlədilir. Bilavasitə Azərbaycan dilində yaranmayan, Azərbaycan dili məkanı üçün yad olan belə sözlər təbiəti etibarlı ilə reali səciyyəsi daşıyır. Lakin həmin tipli sözlərin informasiya imkanları genişləndikcə onların reali vəziyyətindən çıxaraq terminləşmə prosesi keçirmək imkanları da istisna təşkil etmir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bakı, Şərq-Qərb, 2006, 4 cildə, I c., 744 s
2. Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti,. Bakı, Elm, 2021, 756 s.
3. Donkey engine definition and meaning [www. collius dictionary.com /dictionary/english/donkey-engine](http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/donkey-engine) Collins 2023.
4. “İngiliscə-Azərbaycanca-Azərbaycanca-İngiliscə müasir lüğət”. Bakı, Qismət, 2008, 912 s.
5. Məmmədli İ. “Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti”. Bakı, Elm və təhsil, 2016, 269 s.
6. Məhərrəmli Q., İsmayilov R. Məktəblinin alınma sözlər lüğəti. Bakı, Altun kitab, 2014, 240 s.
7. Məhərrəmli Q., Şıxlı E. Jurnalistika terminləri lüğəti. Bakı, Altun kitab, 2016, 272 s.
8. Словарь иностранных слов. Москва, Русский язык, 1989, 624 с.
9. Значение слова донка в толковых словарях русского языка. = что означает. Pf/donka.

THE USE OF REALIAS OF ENGLISH-SPEAKING ORIGIN IN DICTIONARIES OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE

Hajihasanova Laman Shamil

Summary

The realias belonging to the English language are used mainly in translated literature. At the same time, most of the realias belonging to the English language are reflected in the advertisements of the Azerbaijani language. Therefore, a certain part of the realias that entered the Azerbaijani language through advertising are also recorded in dictionaries. Most of them relate to scientific and technical, informational, as well as everyday life and some areas of activity. In addition, not all the realities included in the new dictionaries form a single system. Their reflection in dictionaries is more related to information content. Some of the realias contained in dictionaries are to some extent terminological in nature. And some convey social concepts. Since all this is not directly characteristic of the social and cultural life of the Azerbaijani people, it does not go beyond the realias in all respects. The realias of the terminological character reflected in the dictionaries of the Azerbaijani language are autocar,

byte, banknote, cash machine, briefing, charter, demurrage, dumping, etc. these are not alien elements for the English language. And in the Azerbaijani language they can be used only in a certain order. There are also some realias that may be related to social, household and cultural life. Along with this, the possibility of termination in terms of information intensity is also not excluded. The words themselves, which are used purely as realias.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РЕАЛИЙ АНГЛОЯЗЫЧНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В СЛОВАРЯХ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА

Гаджигасанова Ляман Шамиловна

Резюме

Реалии принадлежащие английскому языку используются в основном в переводной литературе. В то же время большая часть реальных, принадлежащих английскому языку, отражается в рекламах азербайджанского языка. Поэтому определенная часть реальных вошедшие в азербайджанский язык через рекламу, также записаны в словарях. Большинство из них относится научно-технической, информационной, а также бытовой жизни и некоторым сферам деятельности. Кроме того не все реалии включенные в новые словари формируют единую систему. Их отражение в словарях больше связано с информативностью. Часть реальных, которые содержатся в словарях, в некоторой степени носят терминологический характер. А некоторые передают общественно-бытовые понятия. Так как все это напрямую не характерно для общественной и культурно-бытовой жизни азербайджанского народа, не выходит за рамки реальных во всех отношениях.

Отраженные в словарях азербайджанского языка реалии терминологического характера автокар, байт, банкнота, банкомат, брифинг, чартер, демереч, демпинг и т. д. это не чуждые элементы для английского языка. А в азербайджанском языке могут использоваться только в определенном порядке. Есть также некоторые реалии, которые могут быть связаны с социальной, бытовой и культурной жизнью. Наряду с этим также не исключены возможности терминирования с точки зрения информационной интенсивности самих слов, которые используются чисто как реалии.

Rəyçi: prof. Telman Quliyev

Azərbaycan dili kafedrasının 26 yanvar 2024-cü il tarixli iclasın, 11 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 04 iyun 2024-cü il